

Tilburg University

De internationale onderneming

van de Klundert, T.C.M.J.

Published in:
Economisch-statistische berichten

Publication date:
1970

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):
van de Klundert, T. C. M. J. (1970). De internationale onderneming. *Economisch-statistische berichten*, 55, 1023.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

De internationale onderneming

De verhoudingen tussen de Verenigde Staten van Amerika en Europa zijn de laatste jaren veelvuldig onderwerp geweest van economische beschouwingen. Vanuit Europees standpunt bezien is de teneur van de meeste betogen nogal somber. Men vreest veelal dat de Amerikaanse invloed geleidelijk aan groter zal worden, waardoor Europa in de wereld-economie een ondergeschikte rol zal moeten vervullen. Het zijn vooral de Amerikaanse investeringen in Europa die hierbij de aandacht trekken. Terwijl de Europese export naar de Verenigde Staten globaal correspondeert met de goederstroom in omgekeerde richting, is de productie van Amerikaanse dochterondernemingen in Europa twee en een half keer zo groot als dit cijfer. Omgekeerd is de productie van Europese dochters in de Verenigde Staten kleiner dan de export naar dit land. Het lijkt er dus op dat Europa de economische race gaat verliezen.

Op het congres „Capitalism in the seventies” te Tilburg stelde Robert Rowthorn daarentegen, dat velen de relatieve sterkte van het Amerikaanse kapitaal overdrijven. Uit een door hem verricht onderzoek, dat binnenkort zal worden gepubliceerd, kwam vast te staan, dat er geen positief verband is tussen ondernemingsgrootte en groei van de bedrijven. De middelgrote ondernemingen bleken gedurende de periode 1957-1967 sneller te groeien dan de reuzen. Het gevolg hiervan is dat de Amerikaanse ondernemingen nog wel een voor-sprong hebben op gebieden als financiering, technologie en marktpositie, maar dat de Europese concurrenten door imitatie van technieken en uitbreiding van markten (EEG) de achterstand snel inlopen.

Geconcludeerd kan worden, dat de Europese ondernemingen zo groot worden dat zij op een efficiënte schaal in Amerika kunnen gaan opereren. Zij worden daartoe ook gedwongen door de inflatoire ontwikkelingen in Europa. Immers, als de verschillen in de stijging van de prijsniveaus niet door devaluaties worden genivelleerd, wordt het exporteren op concurrerende basis moeilijker. Het alternatief van buitenlandse vestigingen wordt

dan vanzelfsprekend aantrekkelijker. De ontwikkelingen op het gebied van Europese buitenlandse investeringen na 1960 bevestigen deze stelling.

Tegen deze achtergrond rijst de vraag wat we van de internationale verhoudingen in de geïndustrialiseerde westerse wereld (Europa, Verenigde Staten, Japan) in de toekomst mogen verwachten. Bij de tentatieve beantwoording van deze vraag maakt Rowthorn onderscheid tussen een drietal theoretische mogelijkheden, te weten super-imperialisme (dominantie van één kapitalistische staat), ultra-imperialisme (coalitie van betrekkelijk autonome staten zorgt voor eenheid binnen het systeem) en imperialistische rivaliteit (de eenheid van het systeem wordt bedreigd door tegenstellingen tussen autonome staten). De gekozen terminologie duidt erop, dat men deze problematiek op wereldschaal moet bezien. Kapitalisme gaat gepaard met imperialisme. De rijke landen integreren de arme landen in het systeem van de kapitalistische produktiewijze met alle gevolgen van dien. Daarbij is er tegenover het socialistische alternatief behoefte aan eenheid binnen het stelsel. Wat is nu de meest waarschijnlijke toekomst?

De mogelijkheid van een Amerikaans super-imperialisme wordt, zoals na het bovenstaande duidelijk zal zijn, door Rowthorn verworpen. Er moet dus een keuze worden gemaakt uit de twee overblijvende mogelijkheden. De internationale onderneming (dit is een onderneming met aanzienlijke buitenlandse vestigingen) van Amerikaanse origine blijft in de visie van

Rowthorn nationalistisch georiënteerd. De Amerikaanse staat is voor deze ondernemingen, vanwege de relatief grotere activiteit in de Verenigde Staten zelf, de voornaamste steunpilaar bij hun operaties. De internationale ondernemingen uit Europa nemen in de Verenigde Staten nog een ondergeschikte positie in. Ook deze ondernemingen zullen voorlopig een meer nationalistische koers blijven varen. Onder deze omstandigheden wordt het resultaat in sterke mate bepaald door de groeimogelijkheden op middellange termijn. Rowthorn deelt op dit punt de pessimistische verwachtingen van enkele andere sprekers op het congres. Als de voortekenen niet bedriegen, zo stelt hij, dan mogen we een daling van het groeitempo in de wereld verwachten. Dit zal gepaard gaan met een toenemende imperialistische rivaliteit en daarmee zijn we dan terug bij Lenin.

Deze conclusie wordt onverkort gehandhaafd, indien er een Europese staat tot stand zou komen. Het enige verschil is dan natuurlijk, dat het Europese kapitaal meer macht heeft. In ieder geval biedt de ontwikkeling in de richting van grotere rivaliteit weinig perspectieven voor revolutionaire aspiraties. De werkende klasse zal zich moeten schikken naar het Europese resp. Amerikaanse belang en zal dit gemakkelijker doen naarmate een dergelijke strategie extra vruchten afwerpt. Tot zover Rowthorn. Pleitbezorgers voor een Europese eenheidsgedachte op basis van een sociale integratie zijn er ondertussen al lang. Van hen is Servan-Schreiber wellicht de bekendste.

Betogen over dergelijke ingewikkelde vraagstukken vertonen doorgaans nogal wat hiaten en zijn doorspekt met speculatieve uitspraken. Ook Rowthorn ontkomt niet aan deze verwijten. Toch moet dit soort van studies gemaakt worden. Hoe belangrijk vraagstukken van internationale machtsverhouding zijn blijkt met name bij een terugblik op de geschiedenis. Een schitterend voorbeeld hiervan is het onlangs verschenen boek *Trade and Power* van Sandro Sideri, waarin de relatie tussen Portugal en Engeland in de 19e eeuw wordt uiteengezet. En hoewel de geschiedenis zich nooit letterlijk herhaalt, moeten wij wel attent zijn op de eigentijdse gebeurtenissen, hoe ondoorzichtig die op het eerste gezicht ook mogen lijken.

Th. van de Klundert